

Esit. tsto 49/18.3.1982

TURKU (MAARIA), JÄKÄRLÄ

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 1.-11.9.1981

Vare ry.

Turku (ent. Maaria), Jäkärä

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 1.-11.9.1981

Kunta : Turku

Kylä : Niuskala

Tila : RN:o 3¹⁰

Maanomistaja : rva Maire Tammi, Niuskala; puh. 921-381 706.

Peruskarttalehti 1044 10 LIETO (painettu 1968)

Kaivausalueen koordinaatit : x = 6713 91

y = 574 75

z = 38,5 - 39

Löydöt : TYA 194:1-270

Aikaisemmat löydöt : KM 4897, 4964, 5105, 5158, 5583, 5873,
5910, 6124, 6365, 6659, 6943, 8002, 8060, 8061, 8062,
8063, 8064, 8292, 8344, 8782, 9578, 15281, 15282,
15283, 15284

TYA 93:1-9; 95:1-148

Lappeenrannan museo 278 a-c

Paimalan kansakoulun kok. n:ot 3 ja 17

Aikaisemmat tutkimukset : Cederhvarf 1907, Tallgren 1908,
Cederhvarf 1910, 1911, Tallgren 1912, 1913, Äyräpää
1915, Pälsi 1922, Kampman 1922, Varén 1922, Nordman
1922, Äyräpää 1922, Tuovinen 1977

Liitteet : 2 karttaliitettä

4 valokuvaliitettä

8 kaivauskarttaa

Vare ry:n valokuvat on luetteloitu TYA:n arkistoon numeroilla
5101-46.

Keväällä 1975 havaittiin Turun (ent. Maarian) Jäkärän kivikautisella asuinpaikka-alueella, Niuskalan kylään kuuluvan hiekkakuopan reunassa asuinpaikan merkkejä. Koska myöhemmin todettiin, että kuopan pohjoislaidalla ollut liesi oli vaarassa tuhoutua, suoritettiin paikalla Turun yliopiston arkeologian opiskelijoiden yhdistyksen Vare ry:n toimesta tutkimus syyskuussa 1977 (ks. T. Tuovisen kaivauskertomus, 1978, TYA ark.). Tämän kaivauksen jälkeen oli alueella tapahtunut huomattavaa hiekanottoa, jolloin hiekkakuoppaa oli laajennettu niin että se nykyisellään ulottuu lähelle Karhunojantietä ja vuoden 1977 kaivausalue on jäänyt sen kohdalle (tästä syystä vuoden 1977 kaivausalueen täsmällistä sijaintia vuoden 1981 alueen suhteen ei pystytty enää määrittämään). Vaikka hiekanoton jatkumisesta ei enää ollutkaan välitöntä vaaraa, päätettiin alue ottaa uudelleen tutkimuskohteeksi. Turun yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitoksen Arkeologian osasto anoi alueelle tutkimuslupaa ja Museoviraston myönnettyä sen, suoritti Vare ry. maastotyöt 1.-11.9.1981. Rahoituksesta huolehti toisaalta arkeologian osasto, toisaalta kotiseutuneuvos Mauno ja Ester Wanhalinna lahjoittamalla kaivausrahaan 1000 mk. Maastotöihin osallistui eri päivinä yhteensä 24 arkeologian opiskelijaa.

Kaivausalue sijaitsee Turun kaupungin Niuskalan kylässä, n. 7,2 km Maarian kirkolta koilliseen ja n. 1 km Jäkärän rautatieasemalta etelälounaaseen. Kaivauskohde on n. 150 m itään kohdasta, jossa Jäkärän nummen yli tuleva Karhunojantie kääntyy itään ja eroaa Solängin ja Tastonrannan teistä, ja n. 10 m Karhunojantien eteläpuolella. Maasto on osaksi kuivaa, eteläänpäin laskevaa hiekkamoreeninirinnettä, joka kasvaa kuusta ja mäntyä. N. 150 m kaivauskohteen eteläpuolella ja n. 10 m alempana on Paattistenjokeen laskeva itä-länsi -suuntainen, suurehko oja. (Liitteet I ja II.)

Kiintopiste siirrettiin Jäkärän aseman luona olevalta, peruskarttaan merkityltä korkeuspisteeltä n:o 37032, jonka absoluuttinen korkeus on 37,344 m mpy, ja kiinnitettiin kaivauskohteen eteläpuolella olevaan maakiveen, jonka korkeudeksi saatiin 37,33 m mpy. Kaivausalueen kiintopisteen vaaitusluku on 233.

Hiekkakuopan leikkauksessa näkyi useita tummia läikkiä eri puolilla kuoppaa, joista päätellen asuinpaikka ulottuu yhtenäisenä hiekkakuopan pohjois- ja itäpuolelle (liite III, kuvat 1-5). Myös irtolöytöjä, iskoksia ja keramiikkaa, tavattiin koko alueelta. Ruutujen F ja G rajalla kuopan leikkauksessa oli runsaasti noensekaista

irtomaata ja palaneita kiviä, mistä päätellen täällä kohdalla on sijainnut suhteellisen kookas, tuhoutunut liesi; sen itäreuna on sijainnut aivan hiekkakuopan reunalla.

Kaivausalueeksi paalutettiin 2 x 2 m suuruisina ruutuina 14 m pitkä alue, jonka leveys suurimmillaan oli 6 m. Tästä alueesta kaivettiin yhteensä n. 40 m². Origoksi valittiin piste läheltä Karhunjantietä, josta eteläänpäin ruudut merkittiin kirjaimilla A - G ja länteenpäin numeroilla 1 - 3. Kaivaminen suoritettiin lyijyhietakerroksesta asti normaalina tasokaivauksena, jossa tasojen väli on noin 10 cm, aina koskemattomaan pohjamaahan asti. Pintakerros muodostui ohuesta karike- ja turvekerroksesta, jonka alla oli harmaa lyijyhietakerros; tämän kerroksen paksuus vaihteli 2:sta 7:ään cm:iin. Hiekkakuopan reunalla oli kaivinkoneen jäljiltä sekundääri- nen hiekkavalli, josta saatiin joitakin irtolöytöjä.

Tasossa 1 tuli lähes kauttaaltaan näkyviin punaruskea kulttuurimaa, joka aluksi oli melko vaaleaa, mutta kerrokseen 1 edettäessä tummeni nopeasti. Lyijyhiedan ja kulttuurimaan raja ei kaikissa kohdissa ollut selvästi määritettävissä, vaan lyijyhietaa oli paikoin huuhtoutunut melko syvälle (jopa tasoon 2 asti). Kerroksessa 1 tuli ruudussa E 1 näkyviin pieni läikkä tummaa, noensekaista likamaata, jonka alkamiskorkeus oli n. 38,66 m mpy. Sen koillispuolella oli lyijyhiedan alla puhtaan hiekan alue, joka hävisi seuraavaan kerrokseen edettäessä. Samoin puhdasta hiekkaa tuli näkyviin ruudun F 2 eteläkulmasta. Kerroksessa 1 tuli näkyviin myös melko runsaasti keskimäärin 15 cm kokoisia kiviä, jotka keskittyivät ruutujen D - F alueelle muodostamatta kuitenkaan mitään selviä rakenteita.

Kerroksessa 2 tuli ruudusta D 1 näkyviin n. 60 x 80 cm kokoinen liesi. Sen kaakkoissivu muodostui suorasta kivrivistä, jossa kivet ovat selvästi muuta liesikiveystä korkeammalla. Lieden luoteisosa oli muodoltaan lähinnä puolipyöreä; palaneista kivistä ja nokimaan tummuudesta päätellen tulta on pidetty lähellä lieden luoteisreunaa. (liite IV, kuva 6). Lieden ympärillä, ruutujen D - E alueella esiintyi yhä suhteellisen runsaasti kiviä. Samoin oli kiviä selvinä tihentyminä ruudun G 1 kaakkoiskulmassa ja ruudun G 2 länsireunassa, lähellä hiekkakuopan reunaa. Ruutujen F - G alueella tuli esiin likamaakerros, joka tasoon 3 tultaessa oli laajentunut käsittämään jo lähes koko ruutujen alueen. Sen keskelle jäi luode-kaakko-suuntainen puhtaan hiekan alue, joka seuraavaan kerrokseen tultaessa laajeni lounaaseen. Kerroksesta 2 alkoivat myös varsinaiset esi-

nelöydöt, pääasiassa hioimia, jotka keskittyivät lieden ympärille ja myötäilivät ruutujen D - E alueella olevaa "kiveystä". Ruudusta D 2, kerroksista 2 ja 3 tuli myös runsaasti keramiikkaa (TYA 194:46-49), josta suurin osa ilmeisesti kuuluu samaan, melko suureen astiaan (liite IV, kuva 7).

Kerroksessa 3 tuli ruudun E 1 itäreunasta näkyviin n. 40 cm laaja pyöreähkö kiveys, jonka 15 - 20 cm laaja, lähes kivetön keskusta oli tumman nokinaan täyttämä; sen pohjalla oli muutama pala kiinteää puuhiiltä (liite V, kuvat 8-9). Tämä paalunreijäksi tulkittava kiveys oli liedestä n. 1 m kaakkoon; sen ja lieden varsinaisen tulisisjän välissä on em. lieden kaakkoisosan korkea kivirivi. Ruutujen C - D alueelta tuli näkyviin suuri kolmiomainen likamaa-alue, joka alemmissa kerroksissa laajeni käsittämään lähes koko kaivausalueen pohjoispään. Kerroksen 3 pohjalla, ruutujen E 1 ja 2 kohdalla tulivat näkyviin ensimmäiset merkit kulttuurimaakerroksen ja puhtaan hiekan alla olleesta, keskimäärin 2 cm vahvuisesta savikerroksesta, joka ilmeisesti edustaa muinaista rantakerrostumaa. Kaivausalueella tämän rantakerrostuman korkein kohta oli n. 38,4 m mpy.

Kerroksessa 4 tuli kulttuurimaan ja savikerrostuman välinen ohut puhtaan hiekan alue selvemmin esille ja laajeni nopeasti käsittämään suurimman osan kaivausaluetta ruutujen D - G alueella. Sitä mukaa kun savikerrostuma tuli esille, lopetettiin myös kaivaminen sillä alueella; hiekkakuopan reunaan puhdistettu leikkaus osoitti että savikerroksenalainen osa oli täysin koskematon. Ruutujen C - D likamaa-alue pieneni kerroksessa 4 huomattavasti, laajetukseen vasta seuraavassa kerroksessa käsittämään koko alueen ruutujen D 1-3 pohjoispuolella. Ruutujen F - G alueella oli hieman kaareva, hyvin tumma ja selvärajainen likamaa-alue, jonka keskusta oli tummanruskea. Tämä luode-kaakko-suuntainen alue ulottui aina kerrokseen 7 asti, jossa se oli supistunut jo kahdeksi, 80 - 120 cm pitkäksi kuopanteeksi (liite VI, kuva 10).

Savikerroksesta johtuen kaivamista ei jatkettu ruutujen D - E alueella enää kerrokseen 5. Tässä kerroksessa tuli ruudun C 2 alueelta tummasta likamaasta esiin kaksi pientä punamultaläikkää, joista suurempi oli kooltaan n. 25 cm. Punamultaa oli havaittavissa myös näiden läikkien ympäristössä, mutta niin sekoittuneena, että esiintymien kokoa ja muotoa ei pystytty määrittämään. Kerroksessa 6 kaivausalueen pohjoisosan likamaa-alue supistui reunoiltaan huomattavasti ja muodosti kerroksessa 7 enää kapean itä-länsi-suuntaisen kuopanteen ruutujen C 2-3 alueella.

Savikerrostuma kaivausalueen pohjalla muodosti lähinnä itä-länsi-suuntaisen harjanteen ruutujen D - F alueelle; ruuduissa D 1 ja E 1 kerrostuma oli hyvin epätasainen ja puuttui osaksi kokonaan (liite VI, kuva 11). Kaivausalueen kummassakin päässä savikerrostuma painui likamaa-kuopanteiden alle. Liesi sijaitsi saviharjanteen korkeimmalla kohdalla siten, että nokihuuhtoutumat ulottuivat alimillaan savikerrokseen asti. Paalunreijän kiveys sijaitsi ruudussa E 1 alueella, jossa savikerrostumaa pystytettiin toteamaan vain paikoitellen.

Kaivausten päätyttyä alue täytettiin ja sen itäreunalle jätettiin kaksi linjapaalua, jotka lyötiin lähes kokonaan maan sisään, kaivausalueen myöhemmän paikantamisen helpottamiseksi.

Löytöinä kaivausalueelta saatiin 22 kiviesinettä tai esineenkatkelmaa sekä 3 mahdollista kvartsiesinettä. Esineistä seitsemän oli hioimia, joukossa yksi liuskekivinen riipushioin (TYA 194:166). Seuraavaksi suurimman ryhmän (6 kpl.) muodostivat taltat ja niiden katkelmat. Ruudun F 2 kohdalta, hiekkakuopan leikkauksen irtomaasta saatiin pieni, pyöristetyn suorakaiteen muotoinen kourutaltta, jossa on matala varttamisura (TYA 194:230). Ruudun D 1 kerroksesta 5 löytyi pieni vihreäliuskeesta tehty, hyvin hiottu kourutaltta, jossa on selvä olake varttamista varten (TYA 194:162). Lisäksi löytöihin kuuluu pieni kannasta katkennut kaitataltta (TYA 194:219). Loput kiviesinelöydöistä ovat katkelmia tai pieniä sirpaleita, joissa on hyvin hiottua pintaa.

Keramiikka on sekä rakenteeltaan että koristelultaan monipuolista. Osa paloista on lähes tai kokonaan sekoitteetonta, osassa taas on hyvinkin karkeita mineraalisirpaleita; tämän ohella myös poltto on ollut hyvin epätasaista. Koristeina esiintyy kampaleimoja eri variaatioina, myös siksak-nauhana, sekä niiden ohella muunlaisia leimaja uurrekoristeita. Myös astian sisäpinnan koristelua tavattiin, sekä muutamissa reunapaloissa reunan päällä ja särmissä olevaa leimakoristelua. Yhdessä pienen kupin katkelmassa kampaleimakoristelu on hyvin terävää leiman leveyden ollessa vain n. 1,5 - 2 mm (TYA 194:43). Lisäksi yhdessä palassa havaittiin sisäpinnassa selvä taite (TYA 194:52). Useissa paloissa on sisäpinnalla tiivis karstakerros.

Kvartsiaines on suurimmaksi osaksi hyvin karkearakeista, joskin myös aivan lasimaisiakin paloja löydettiin, sekä yksi pala savukvartsia. Kivilaji-iskokset ovat suurimmaksi osaksi kvartsikeratofyyriä. Pieniä poltettuja luunsiruja löytyi yksittäin lähes koko alueelta. Ruudun C 1 kerroksista 2 ja 3 löytyi yhteensä n. 2 g pieniä, ohutkuorisia pähkinänsiruja.

Hiekkakuopan leikkauksen irtamaasta, ruudusta G 2 n. 8 m etelään saatiin irtolöytönä pieni saviesineen katkelma (TYA 194:91). Sen ehjä pinta on kahteen suuntaan kupera, saviaines hyvin tiivistä, hieman mineraalisekoitteista, 17 x 10 x 7 mm.

Karhunojantien pohjoispuolella olevaan ojaleikkaukseen, kaivausalueesta n. 80 m länsiluoteeseen, tehtiin pieni koekuoppa (liite II kartassa ristillä merkitty kohta). Siitä löytyi n. 30 cm alalta yhteensä n. 270 g keramiikkaa, 77 g iskoksia sekä pieni määrittämätön kiviesineen katkelma (TYA 194:93,236-238). Hiekka on tällä paikalla suhteellisen tummaa; jälkiä likamaasta ei havaittu. Löytöpaikan korkeus on n. 39 m mpy.

Turussa 22.2.1982

Vare ry:n psta

Ilkka Kaskinen

Ilkka Kaskinen

TURKU (MAARIA), JÄKÄRLÄ

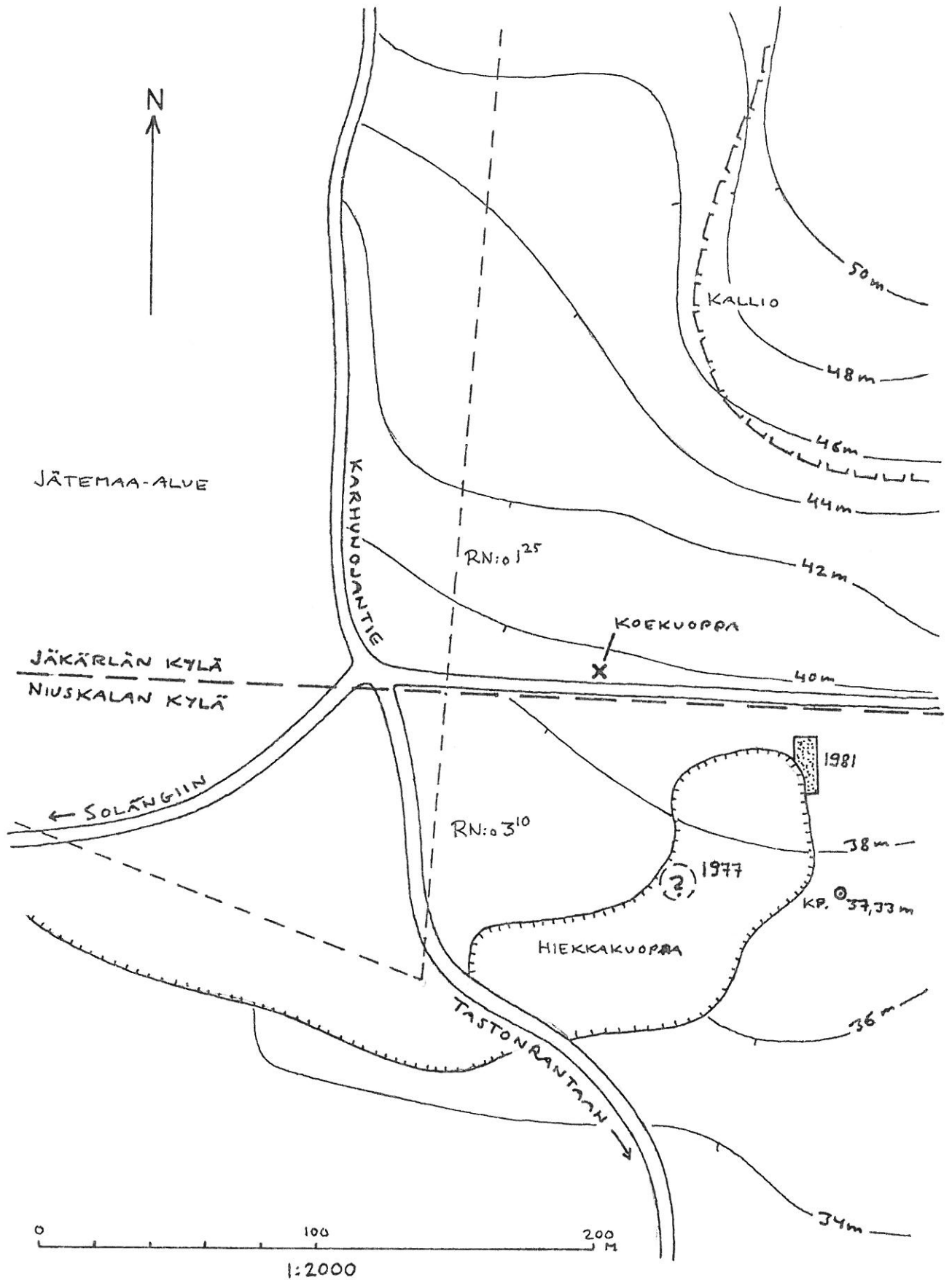
ote peruskartasta 1044 10 LIETO

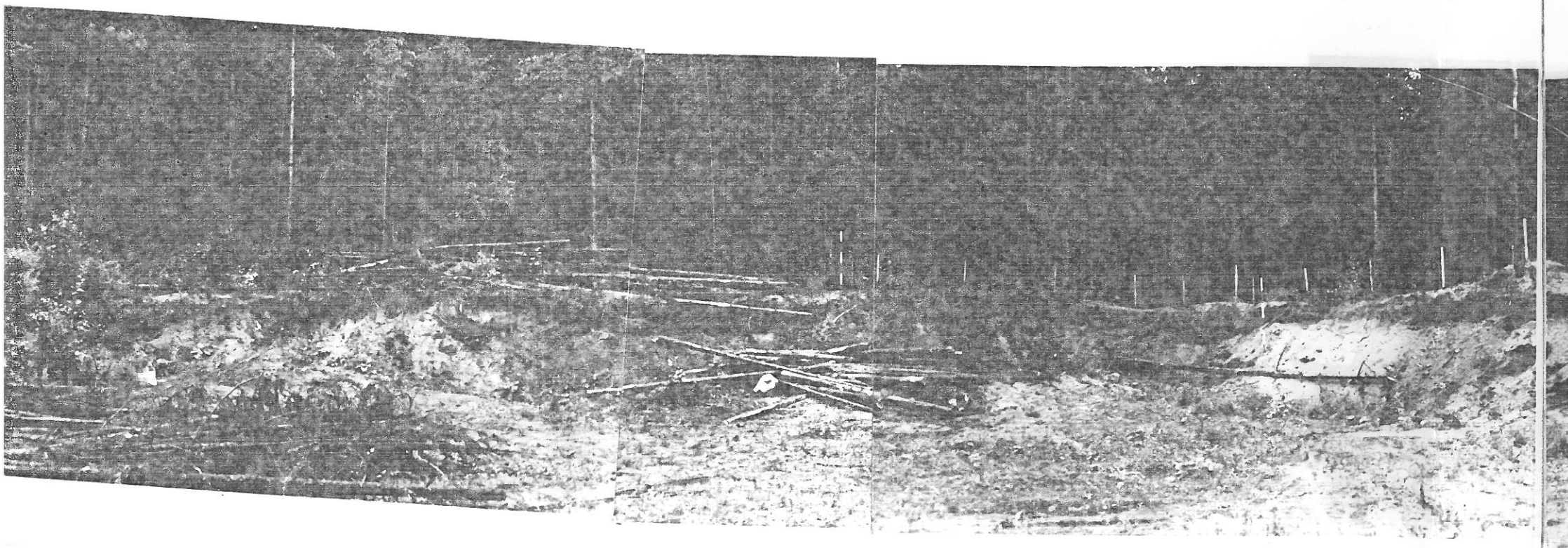
□ v:n 1981 kaivausalue

1:20 000

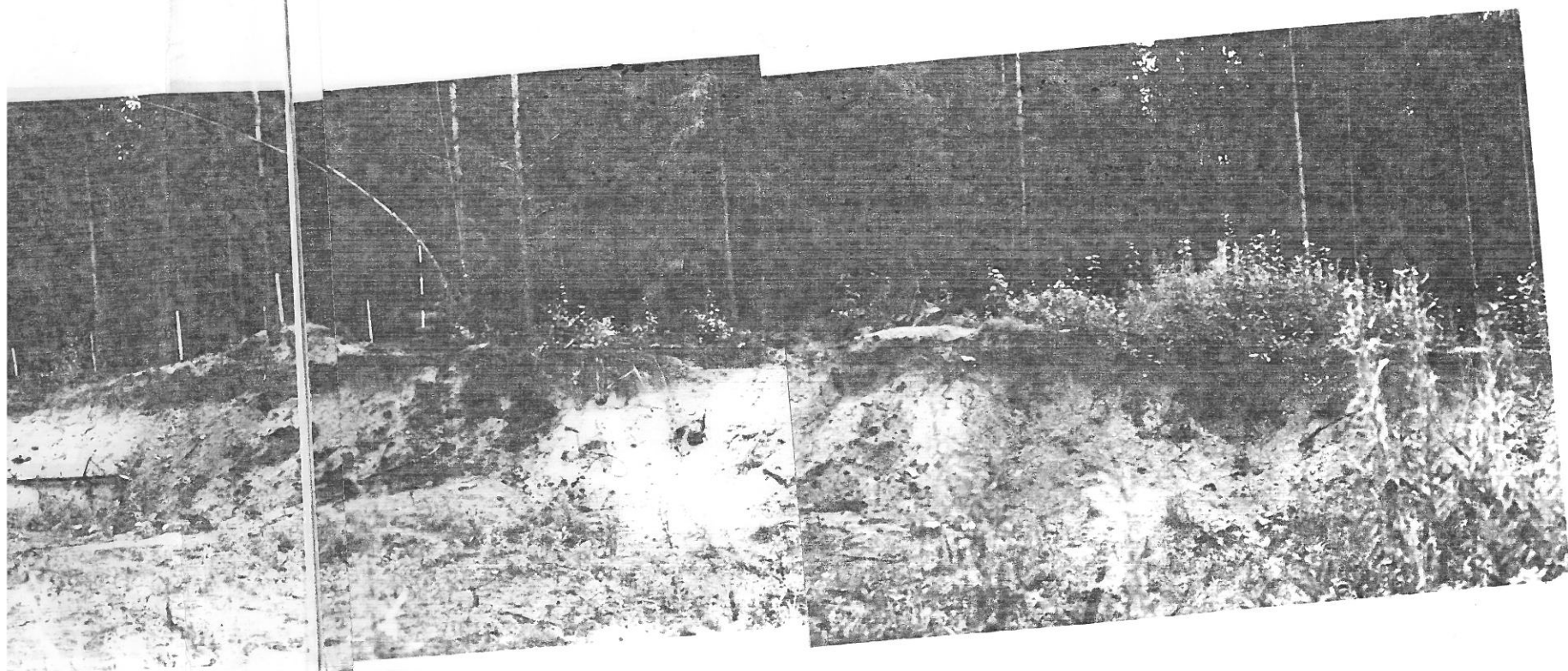
TURKU (MAARIA), JÄKÄRLÄ 1981

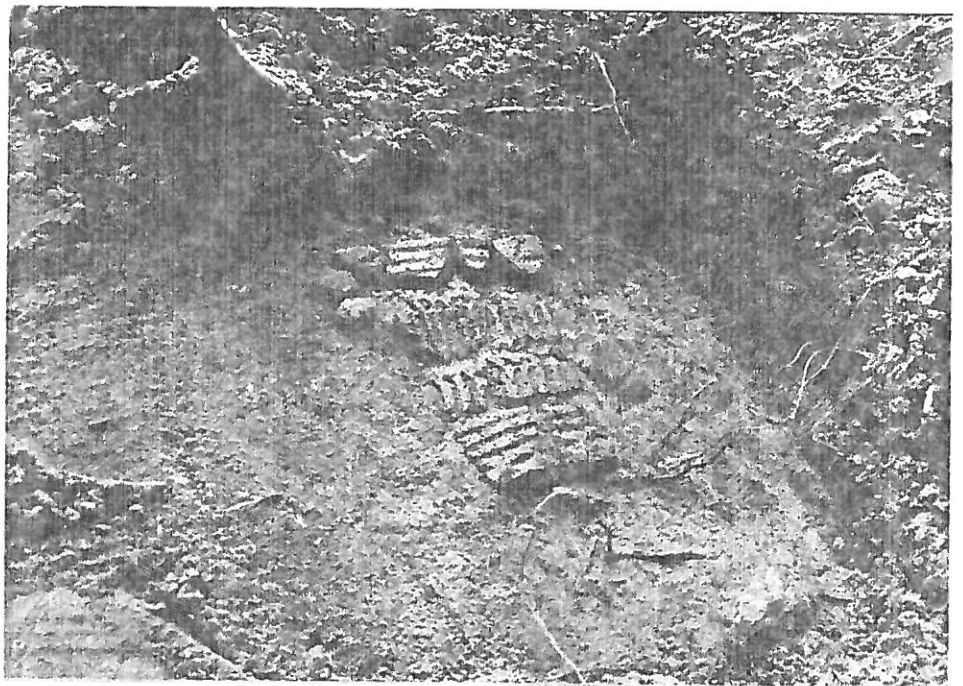
KUVAT 1-5. (TYA 5101-05)

KAIVAUSALUE KUVATTUNA LÖUNAASTA, HIEKKAKUOPAN KESKELTÄ.

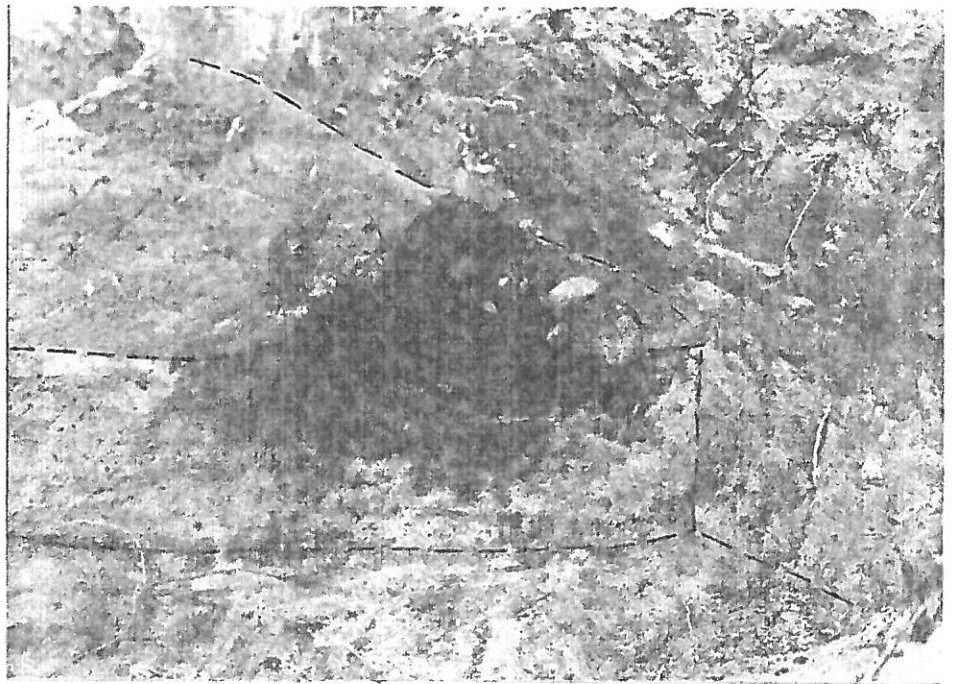
KUVA 6. (TYA 5119)
 RUUDUN D1 LIEDEN PROFIILI;
 YMPÄRISTÖ TASOSSA 4.
 KUVATTU LÄNNESTÄ

KUVA 7. (TYA 5110)
 OSA RUUDUN D2 KERROKSEN 3 KERAMIKKALÖYDÖSTÄ
 PAIKALLAAN PUHDISTETTUNA.

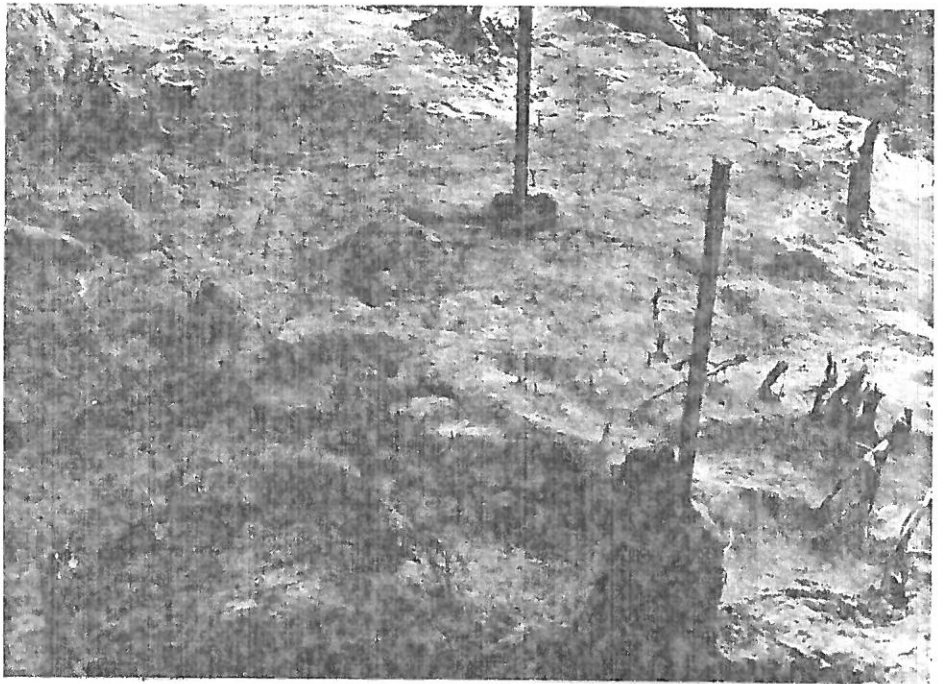
KUVA 8. (TYA 5125)
 RUUDUN E 1 PAALUNREIÄN KIVEYS TASOSSA 4.
 KUVATTU YLHÄLTÄ.

KUVA 9. (TYA 5133)
 RUUDUN E 1 PAALUNREIÄN PROFIILI LEIKKAUK-
 SENA, KESKUSTAN NOKIMAA POISTETTU.
 KUVATTU LOUNAASTA.
 (PROFIILIN LEIKKAUS VÄHVISETTY KATKOVIIVOIN)

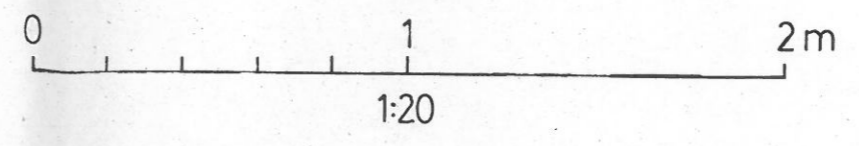
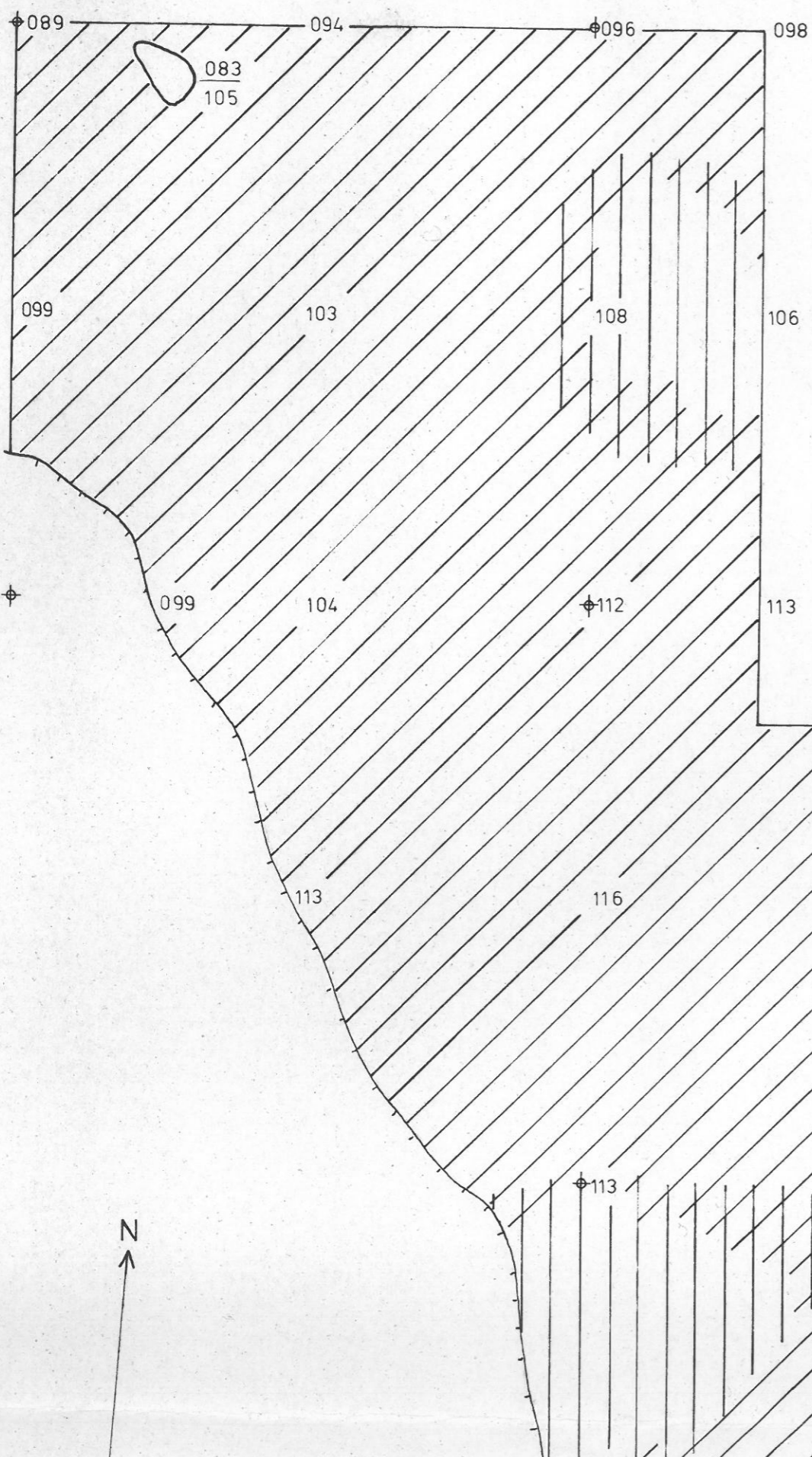

KUVA 10. (TYA 5126)
 RUUTUJEN F-G NOKIMAA-ALUE TASOSSA 5.
 KUVATTU KOILLISESTA

KUVA 11. (TYA 5134)
 KAIVAUSSALVEEN KESKUSTAA TASOISSA 5 JA 6.
 ALVEEN PINTA HYÖTÄILEE SAVIKERROSTUMAN
 PINTAA; KESKELLÄ OLLUT LIESI PURETTU.
 KUVATTU POHJOISESTA.

3

B

2

1

C

**TURKU (MAARIA)
JÄKÄRLÄ 1981
taso 2**

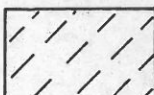
100 tason pohjaluku

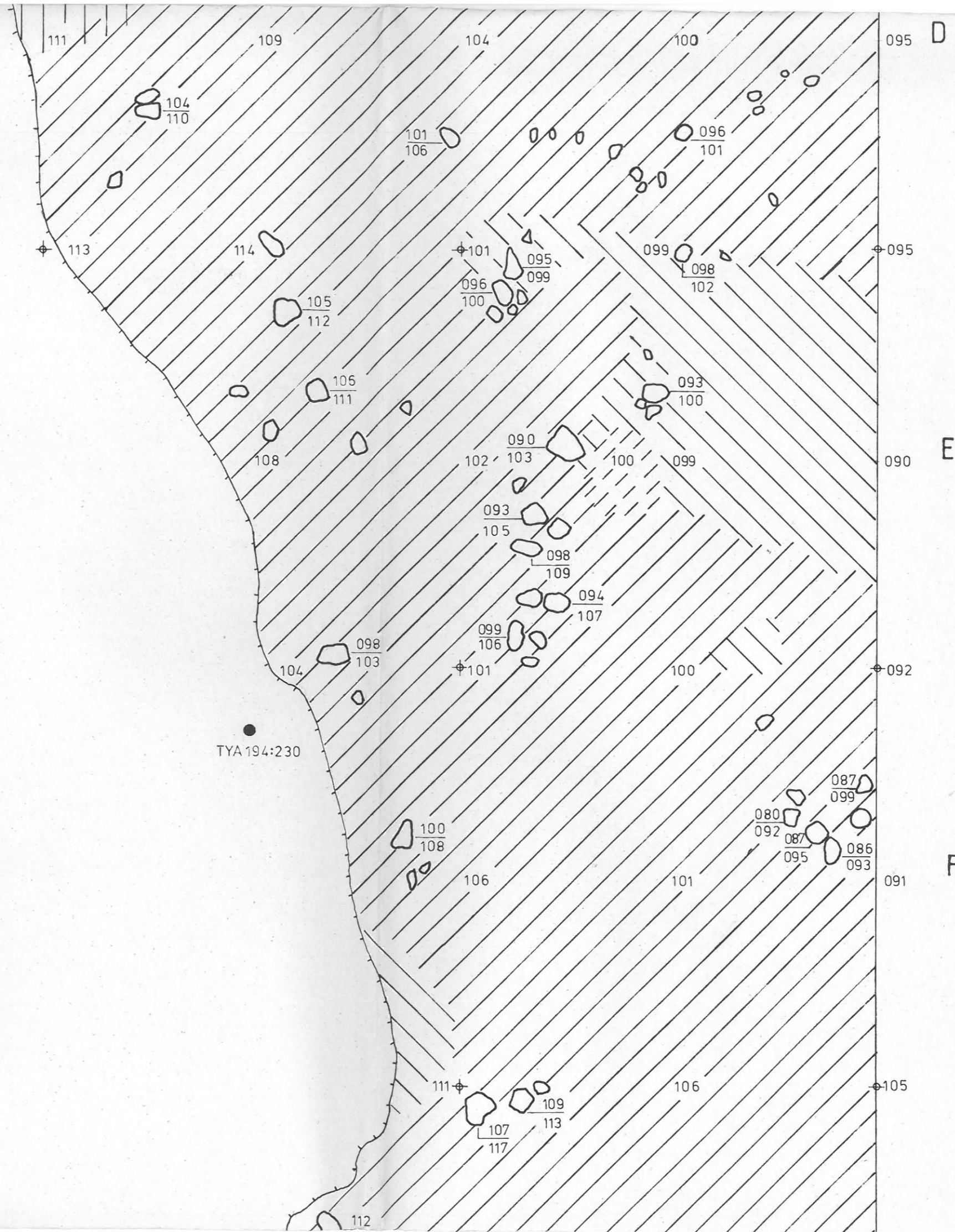
$\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku

◆ paalu

KP 37,33

PL 233

- kiviesine
- ⋈ hiikkakuopan reuna
- lyijyhieta
- puhdas hiekka
- kulttuurimaa
- likamaa

JAKARLA 1981

taso 2

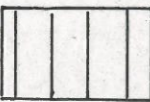

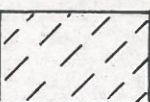
100 tason pohjaluku

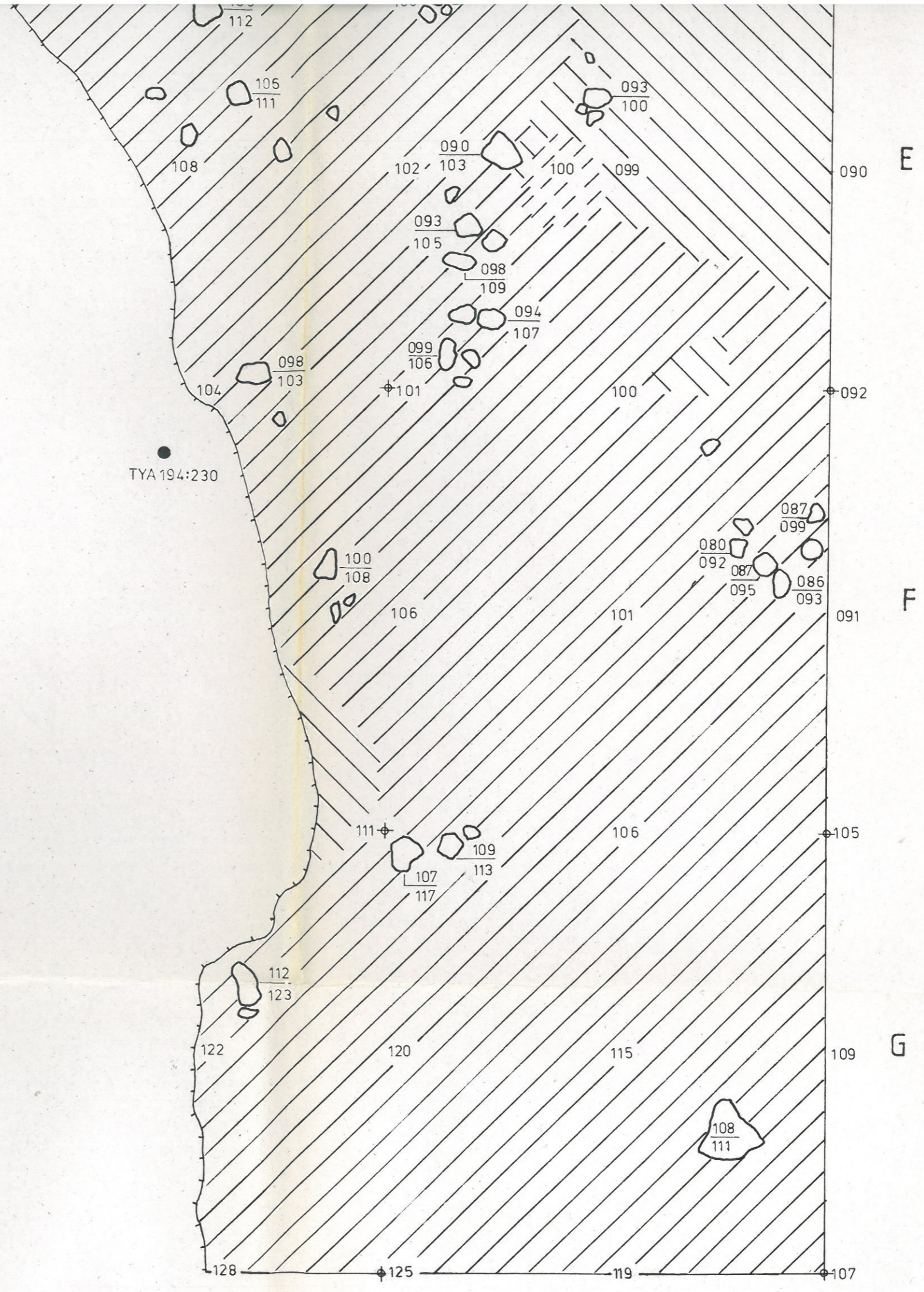
$\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku

⊕ paalu

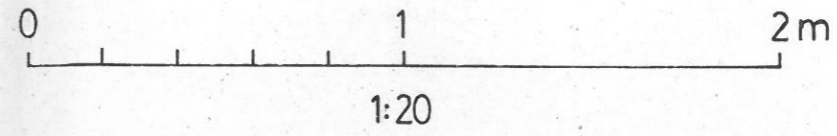
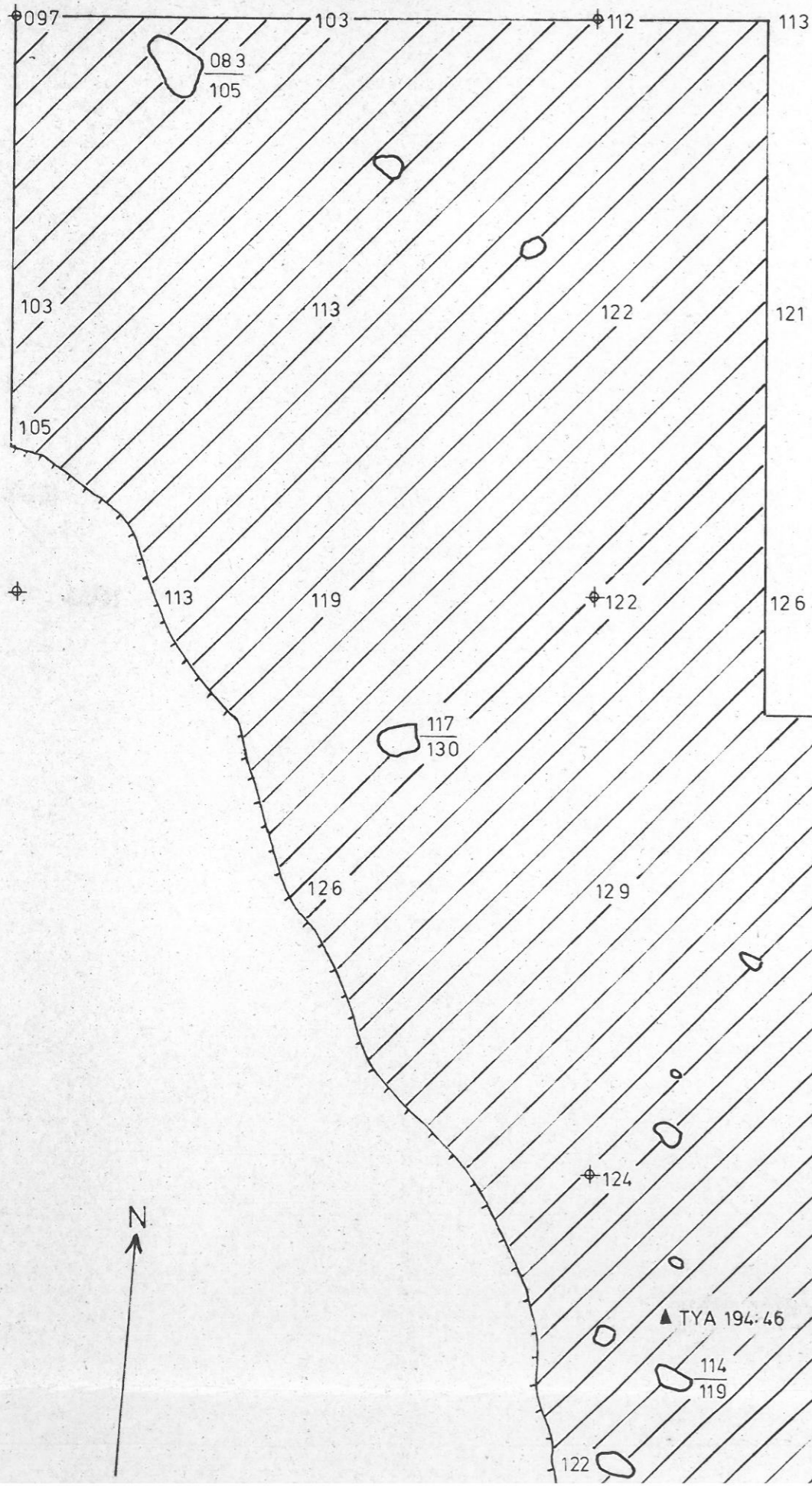
KP 37,33

PL 233

- kiviesine
- ⌋ hiekkakuopan reuna
- lyijyhietta
- puhdas hiekka
- kulttuurimaa
- likamaa

3

B

2

1

C

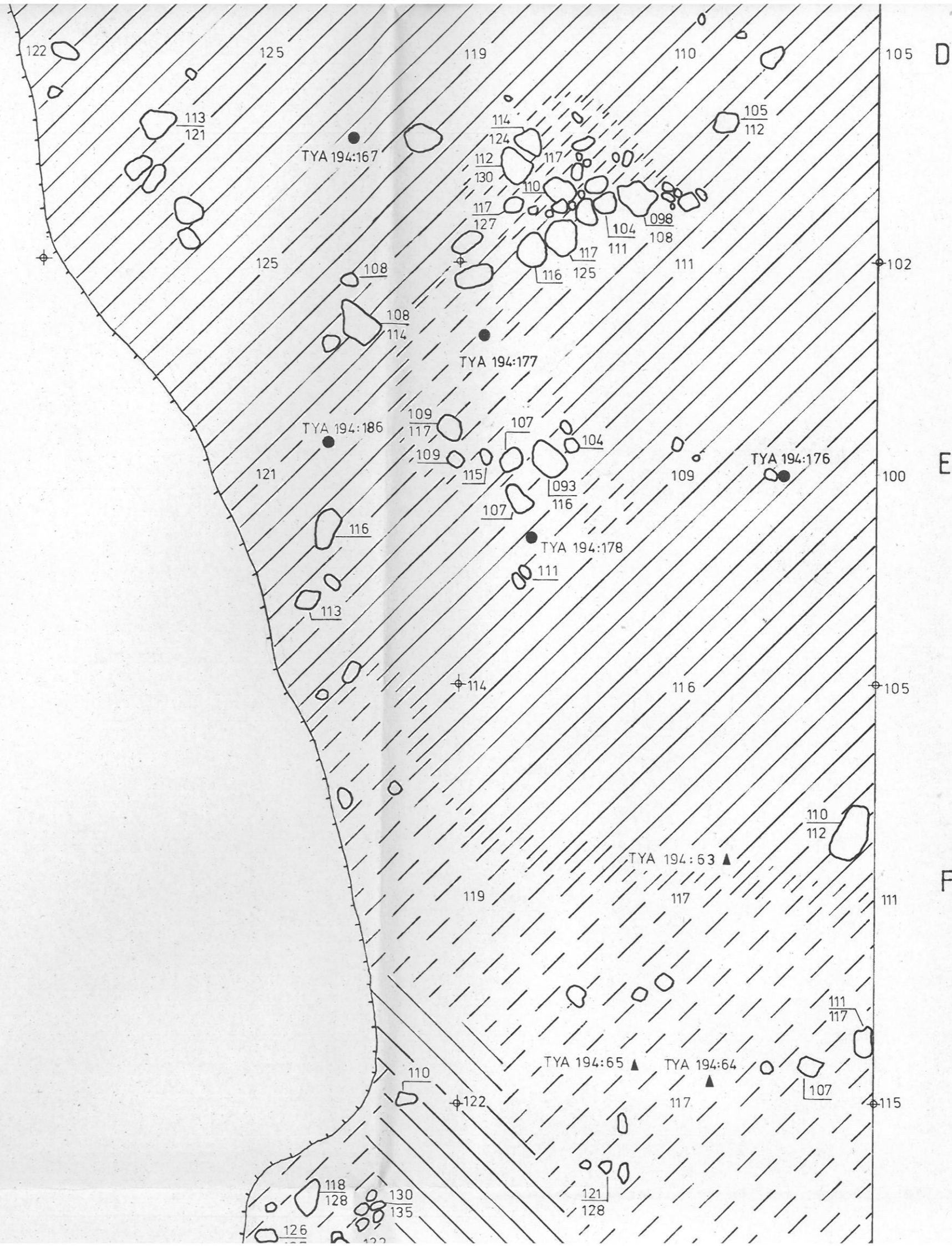
D

TURKU (MAARIA)
 JÄKÄRLÄ 1981
 taso 3

100 tason pohjaluku
 100 / 110 kiven pinta- ja pohjaluku
 + paalu

- kivesine
- ▲ keramiikkaa (osa)
- ~ hiekkakuopan reuna
- kulttuurimaa
- likamaa / nokimaa
- puhdas hiekka

KP 37,33
 PL 233

taso 3

100 tason pohjaluku

$\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku

⊕ paalu

● kiviesine

▲ keramiikka (osa)

⋈ hiekkakuopan reuna

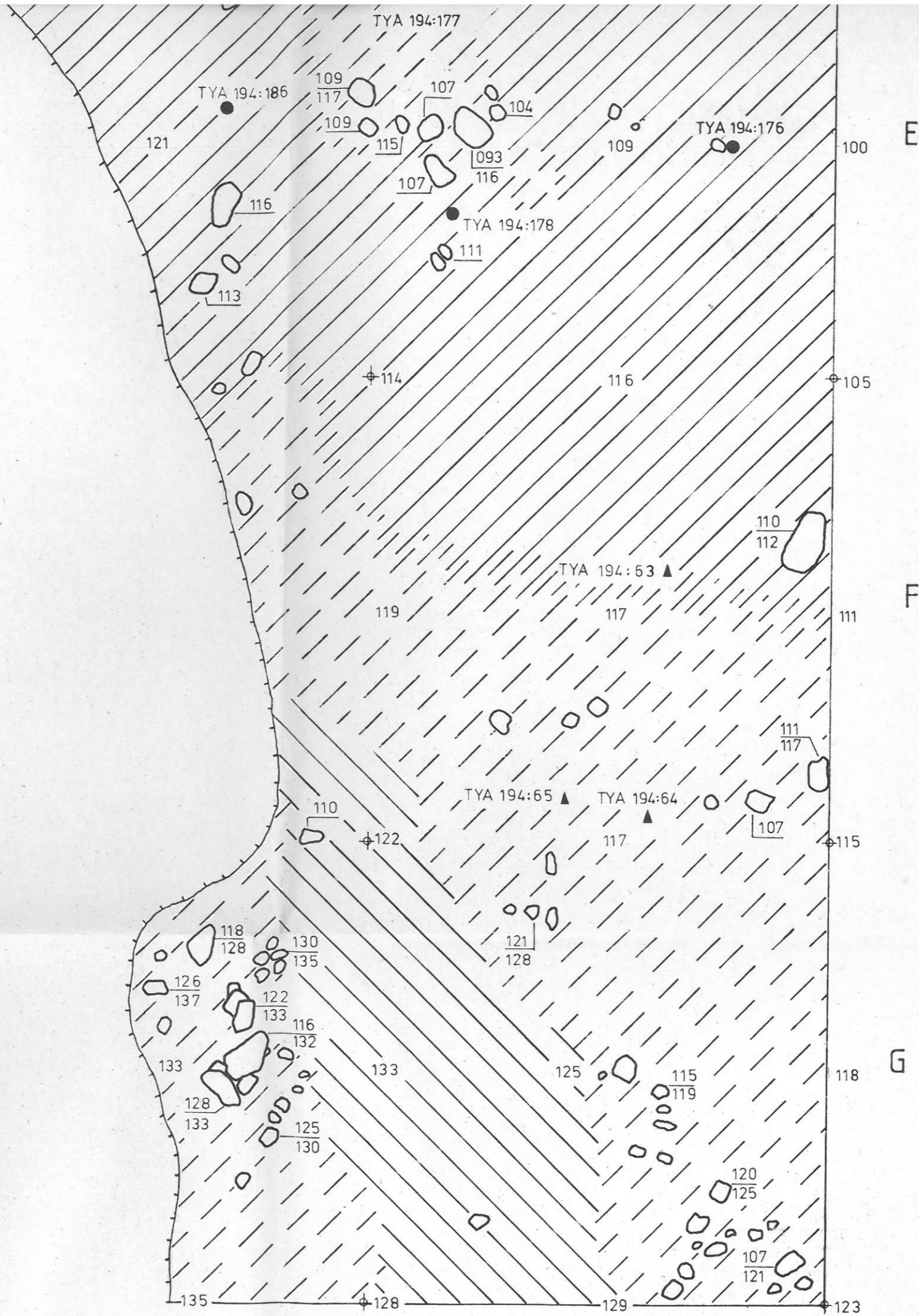
 kulttuurimaa

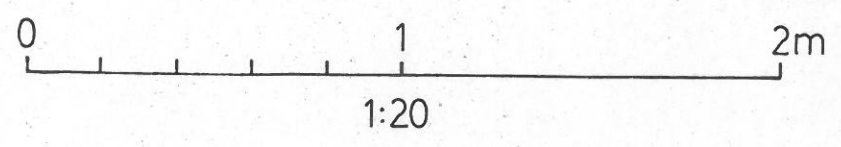
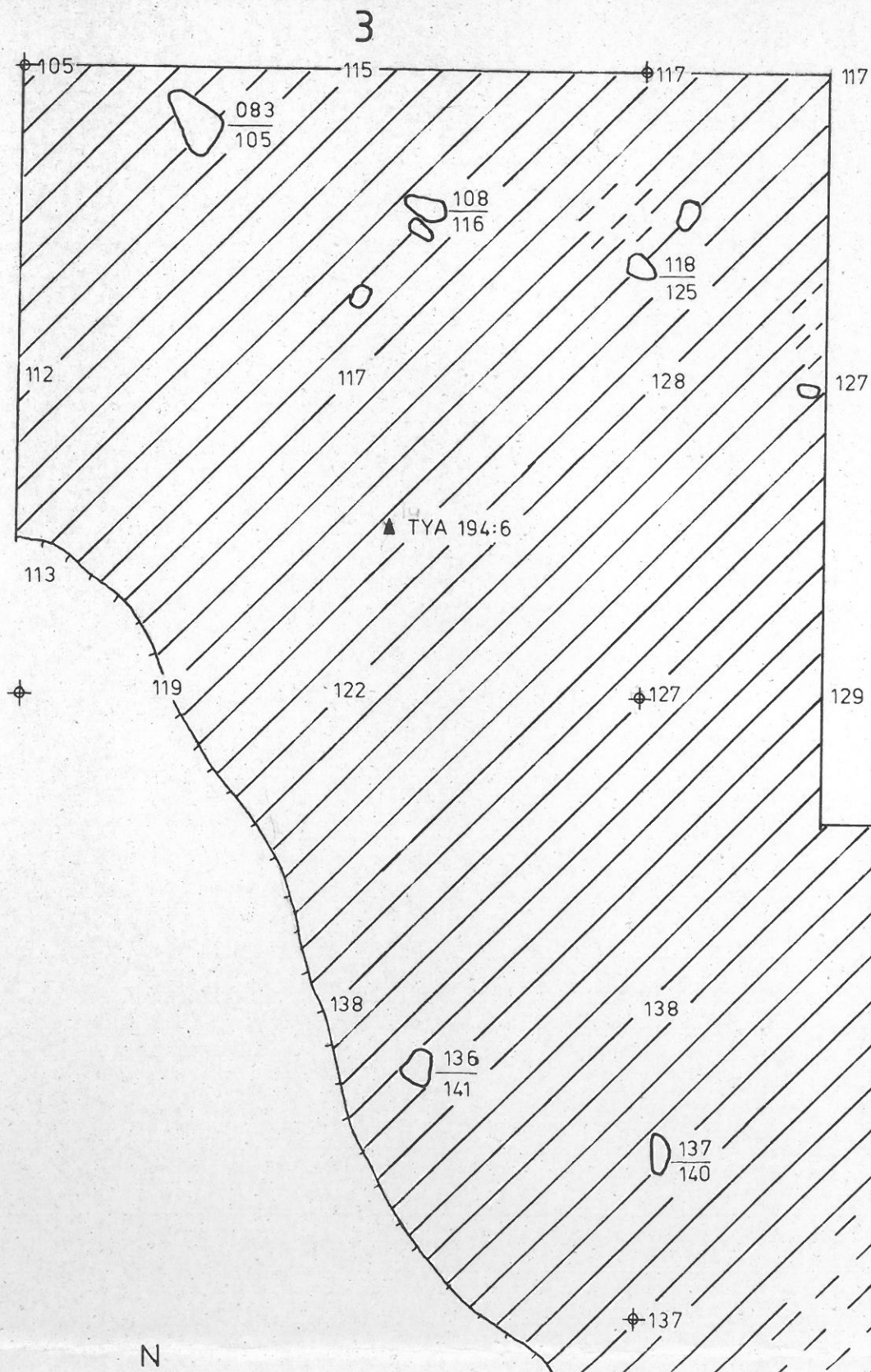
 likamaa / nokimaa

 puhdas hiekka

KP 37,33

PL 233

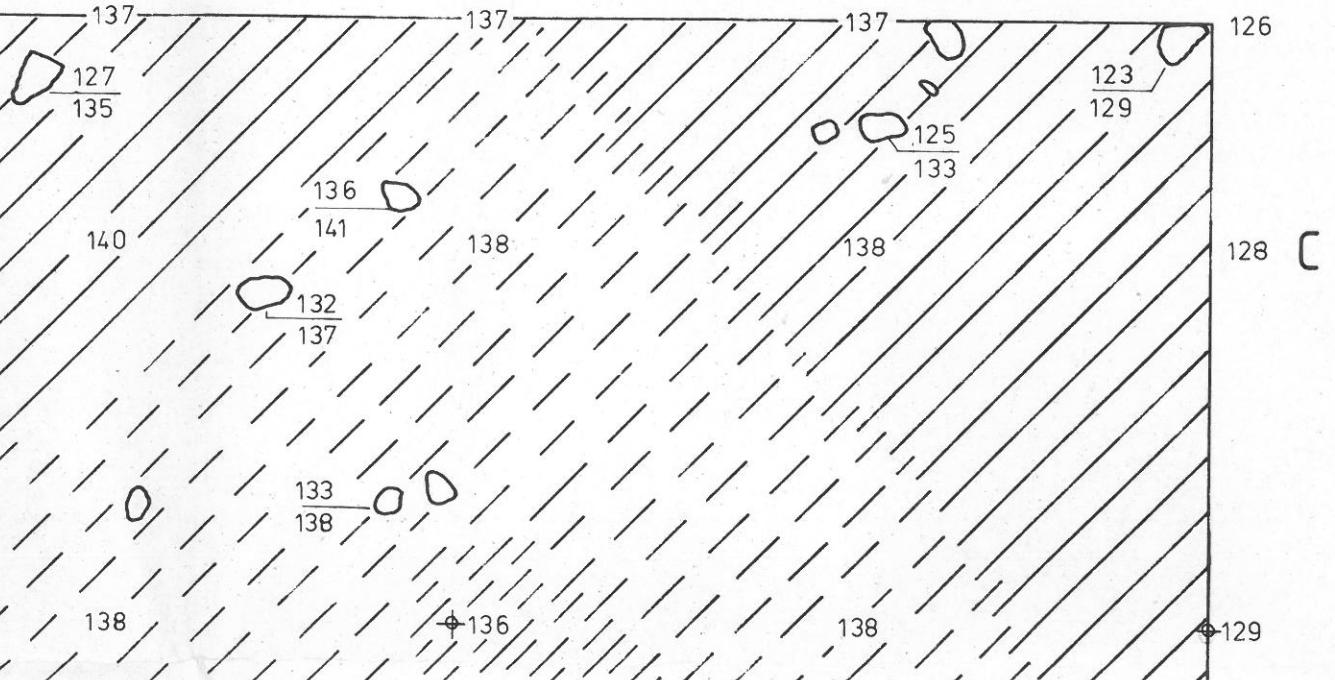

B

2

1

C

TURKU (MAARIA)
 JÄKÄRLÄ 1981
 taso 4

100 tason pohjaluku

$\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku

⊕ paalu

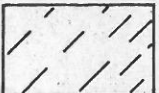
KP 37,33

PL 233

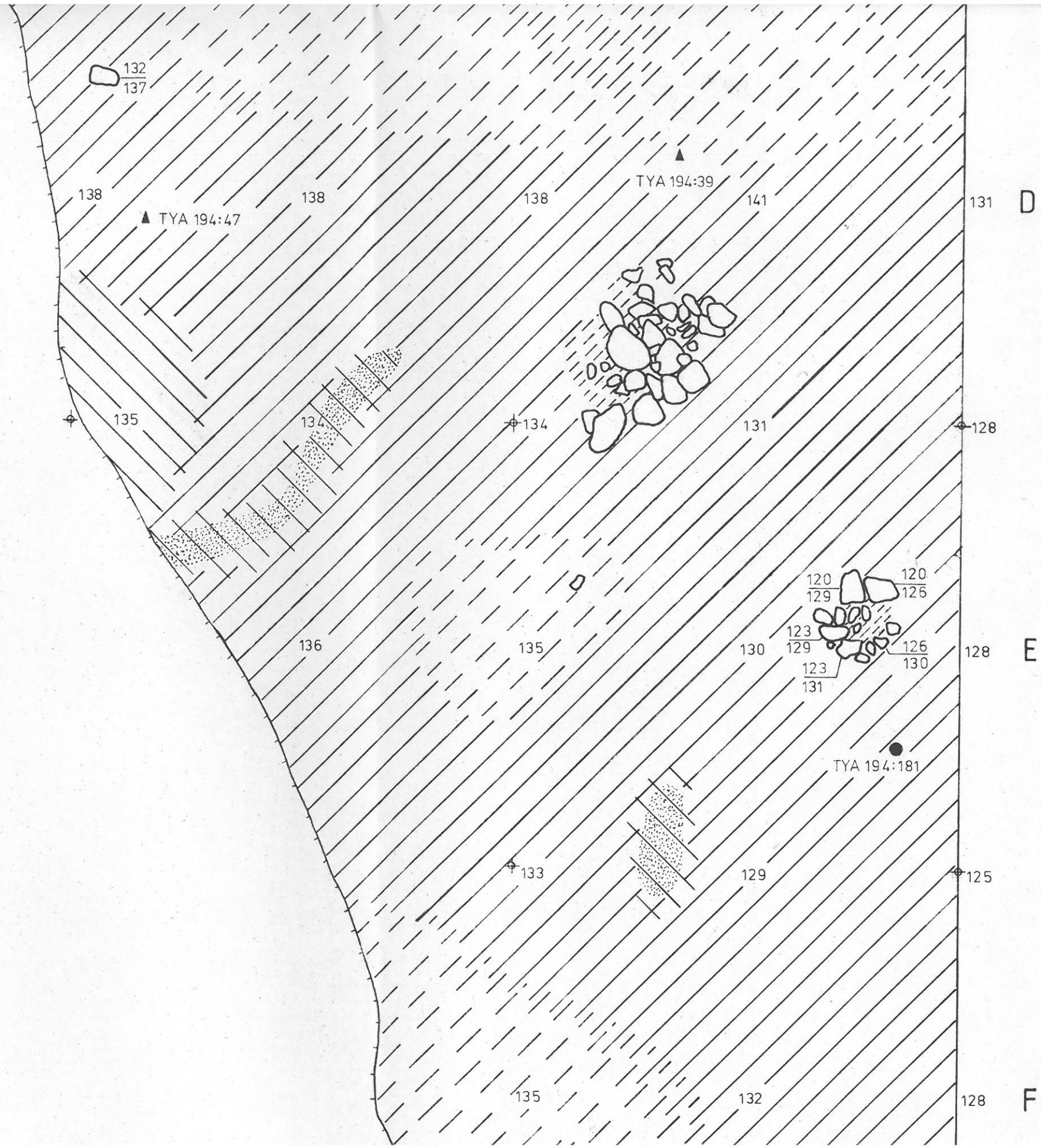
- kiviesine
- ▲ keramiikka (osa)

⌋ hiekkakuopan reuna

 kulttuurimaa

 likamaa/nokimaa

 puhdas hiekka

100 tason pohjaluku

$\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku

⊕ paalu

KP 37,33

PL 233

● kiviesine

▲ keramiikka (osa)

hiekkakuopan reuna

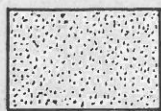
kulttuurimaa

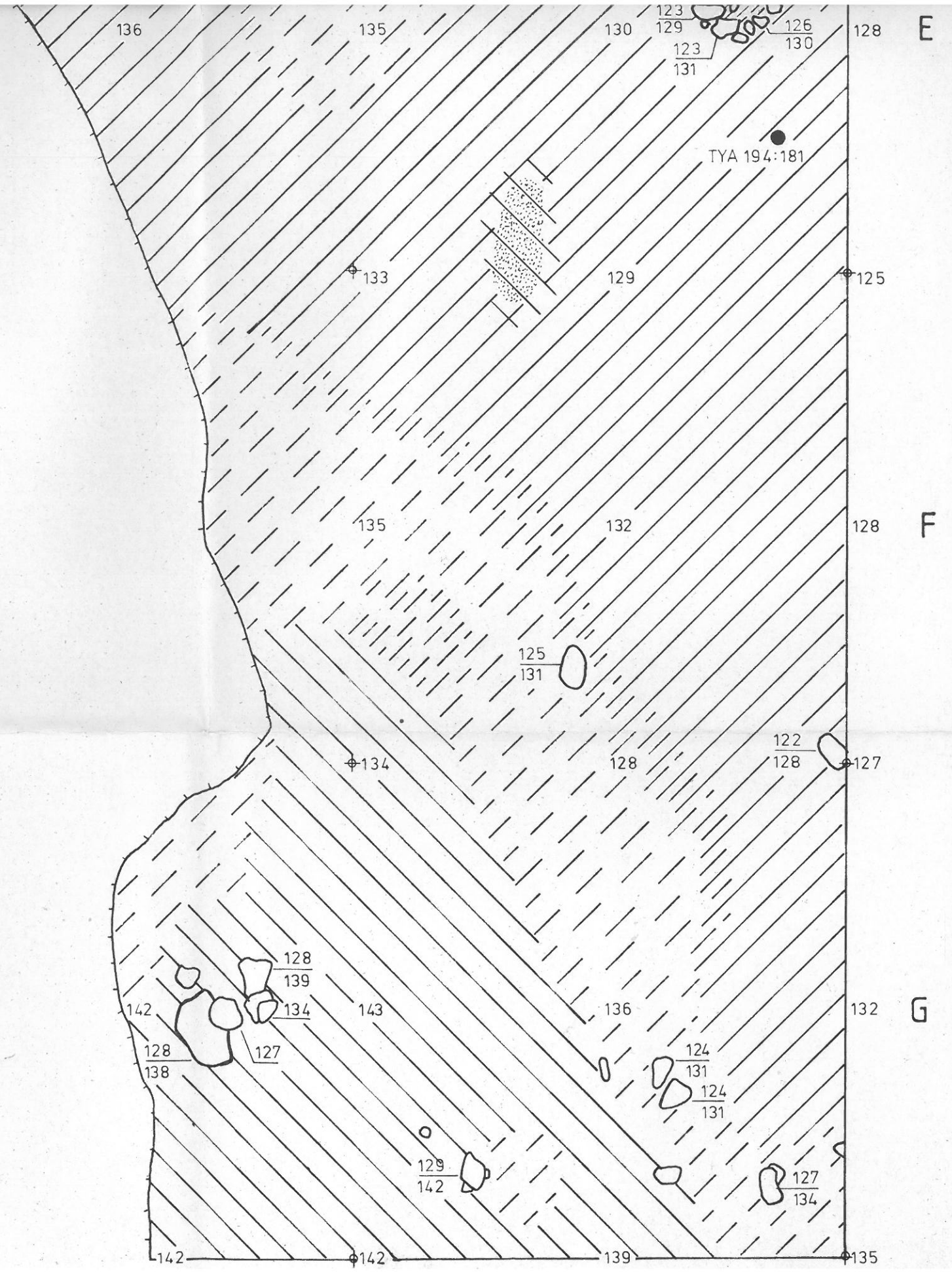
likamaa/nokimaa

puhdas hiekka

savi

TURKU (MAARIA)
JÄKÄRLÄ 1981
taso 5

100 tason pohjaluku

$\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku

⊕ paalu

KP 37,33

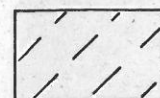
PL 233

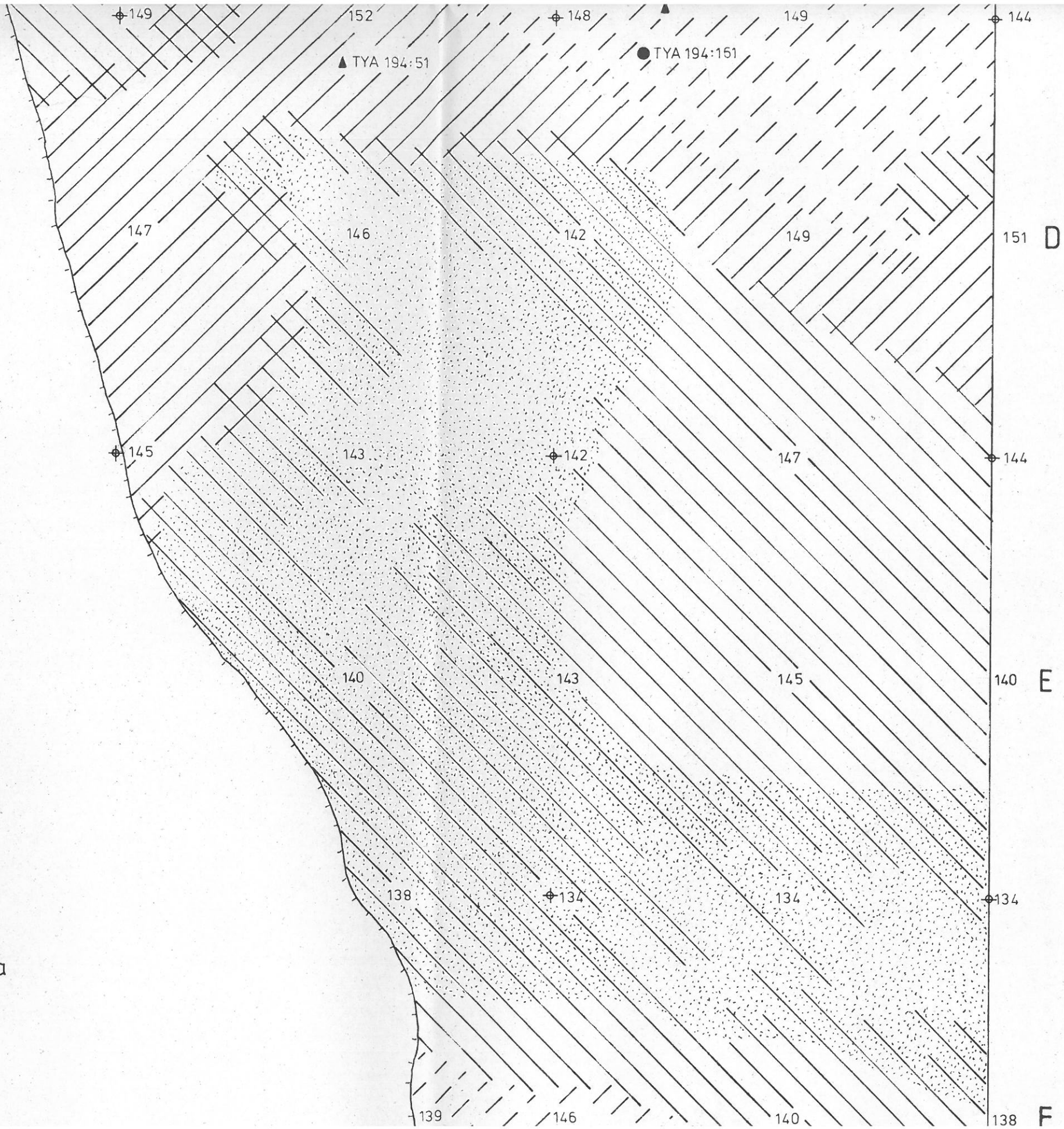
● kiviesine

▲ keramiikka (osa)

⌋ hiekkakuopan reuna

 kulttuurimaa

 likamaa/nokimaa

$\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku

⊕ paalu

KP 37,33

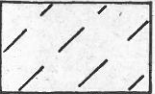
PL 233

● kiviesine

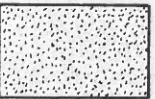
▲ keramiikka (osa)

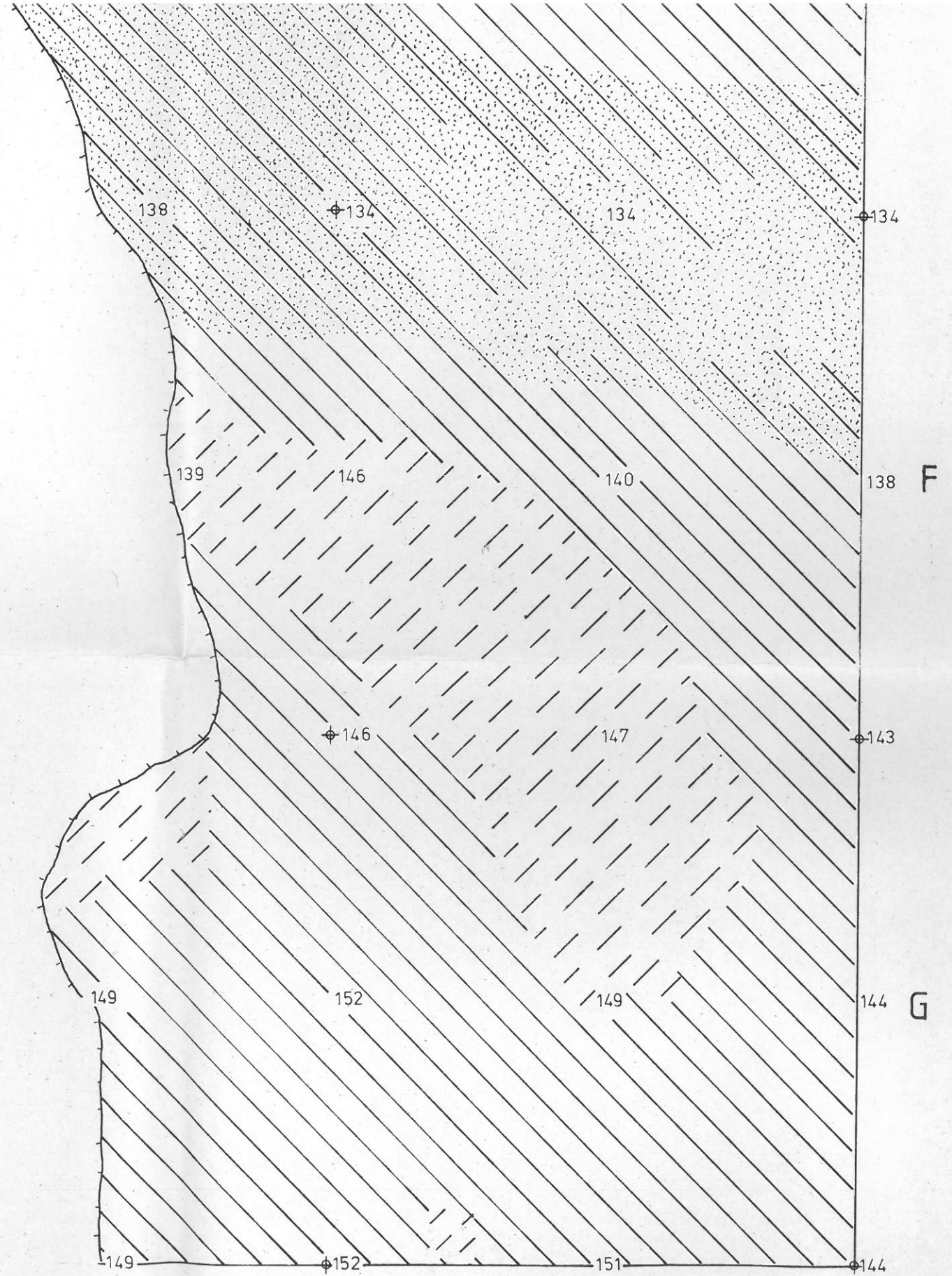
⋈ hiekkakuopan reuna

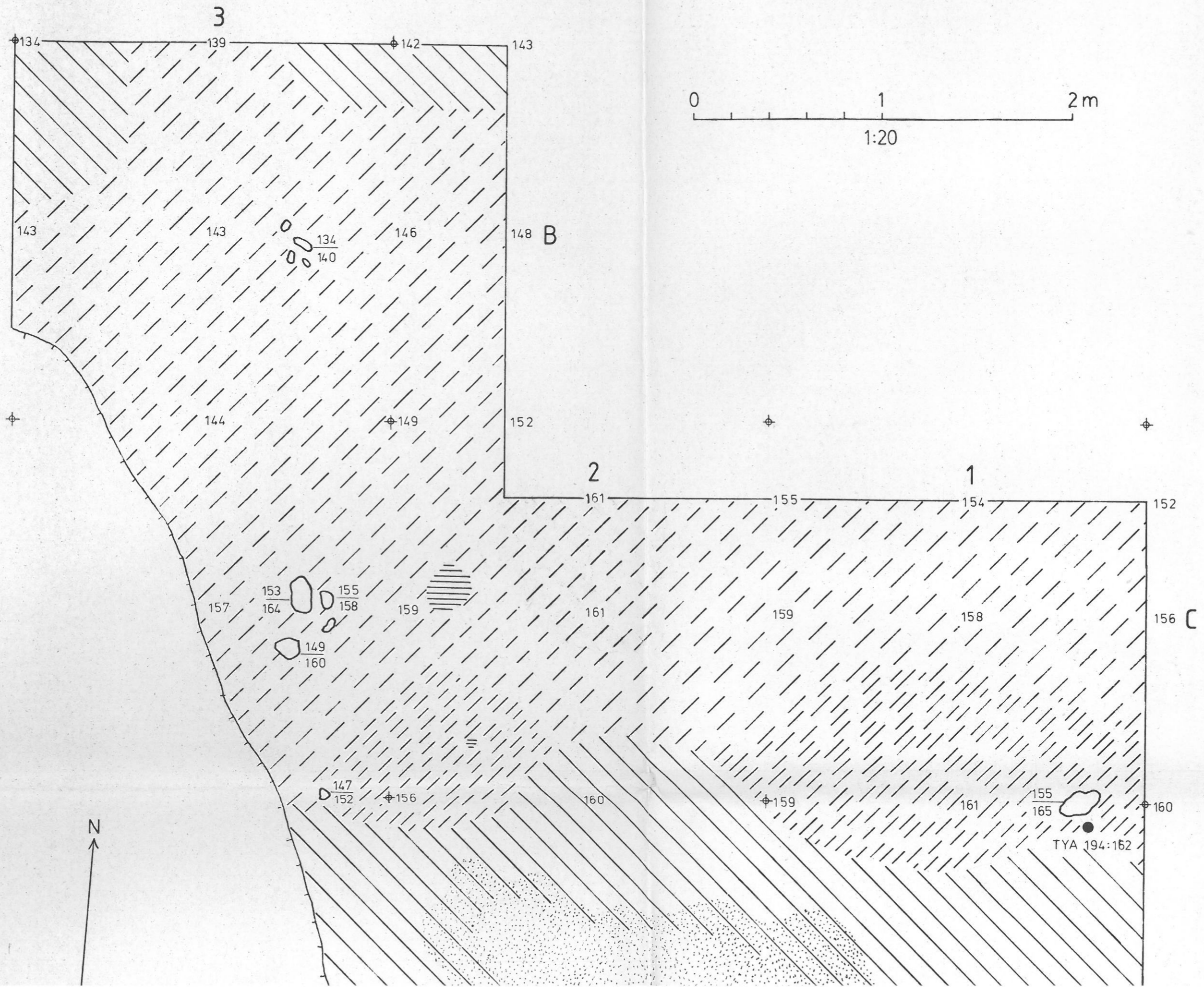
 kulttuurimaa

 likamaa/nokimaa

 puhdas hiekka

 savi

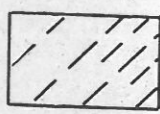
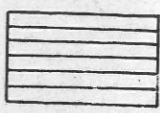

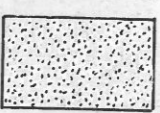

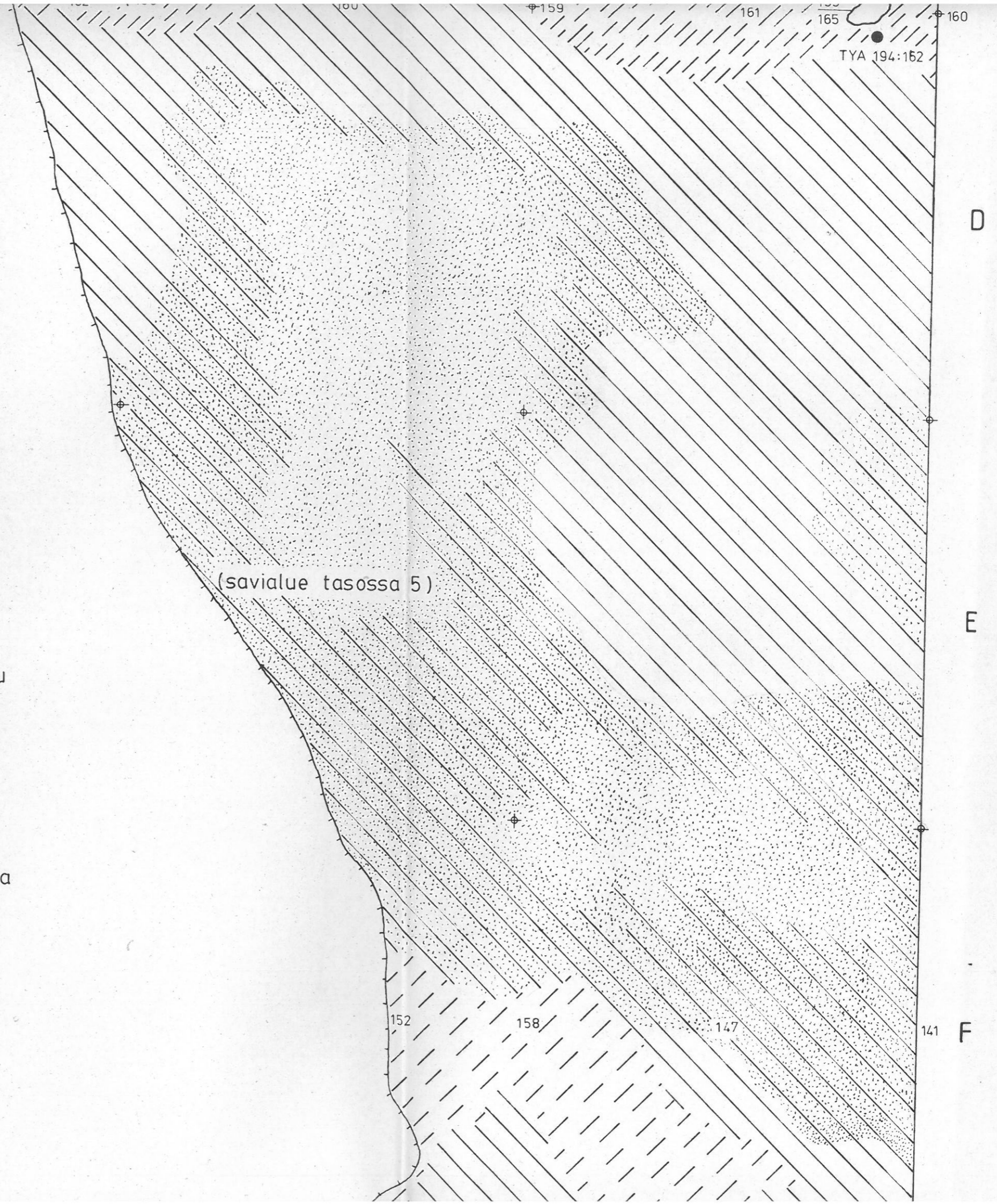

TURKU (MAARIA)
JÄKÄRLÄ 1981
taso 6

100 tason pohjaluku
 $\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku
+ paalu
KP 37,33
PL 233

- kiviesine
- hiekkakuopan reuna
- likamaa /nokimaa
- punamulta
- puhdas hiekka
- savi

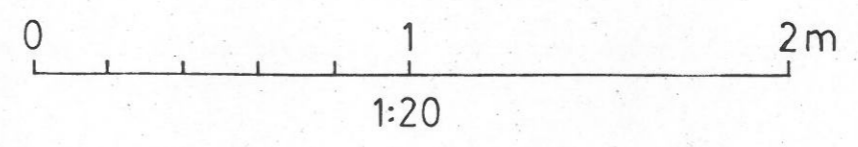
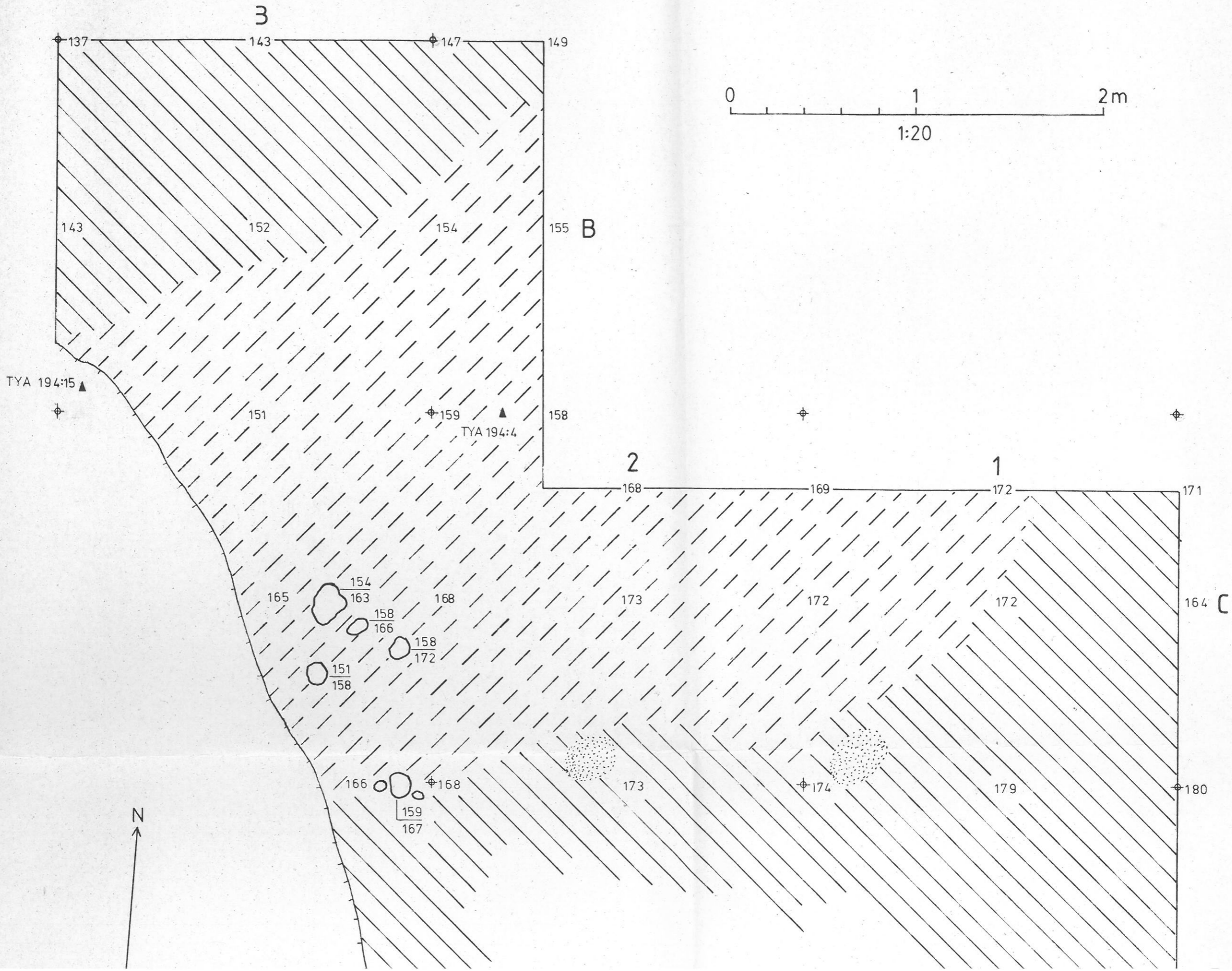

(savialue tasossa 5)

100 tason pohjaluku
 $\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku
 + paalu
 KP 37,33
 PL 233

- kiviesine
- ~ hiekkakuopan reuna
- likamaa / nokimaa
- punamulta
- puhdas hiekka
- savi

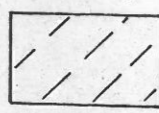

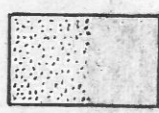

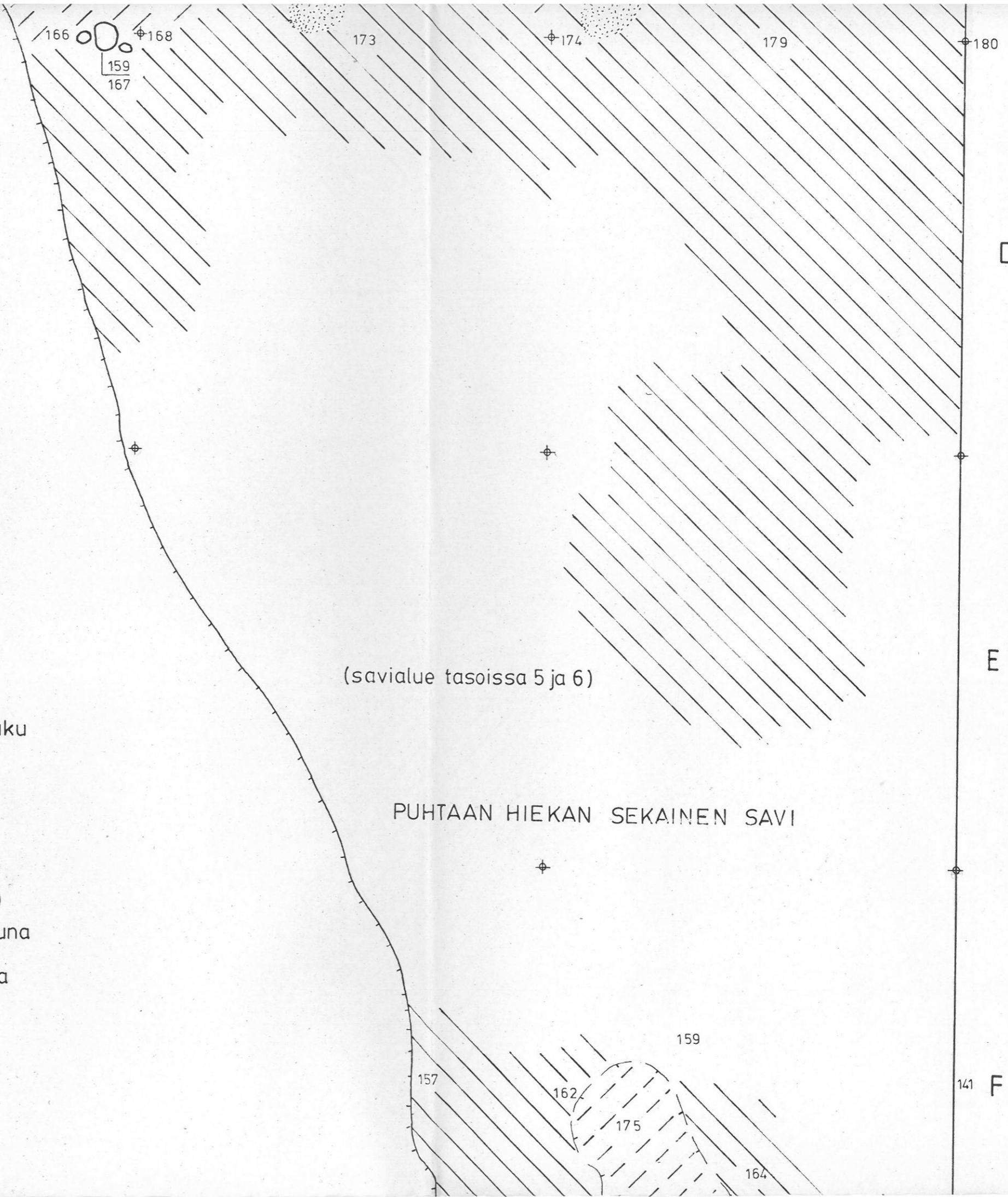

TURKU (MAARIA)
JÄKÄRLÄ 1981
taso 7

100 tason pohjaluku
 $\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku
◆ paalu
KP 37,33
PL 233

- ▲ keramiikka (osa)
- hiekkakuopan reuna
- likamaa / nokimaa
- puhdas hiekka
- savi

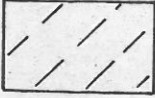

100 tason pohjaluku

$\frac{100}{110}$ kiven pinta- ja pohjaluku

⊕ paalu

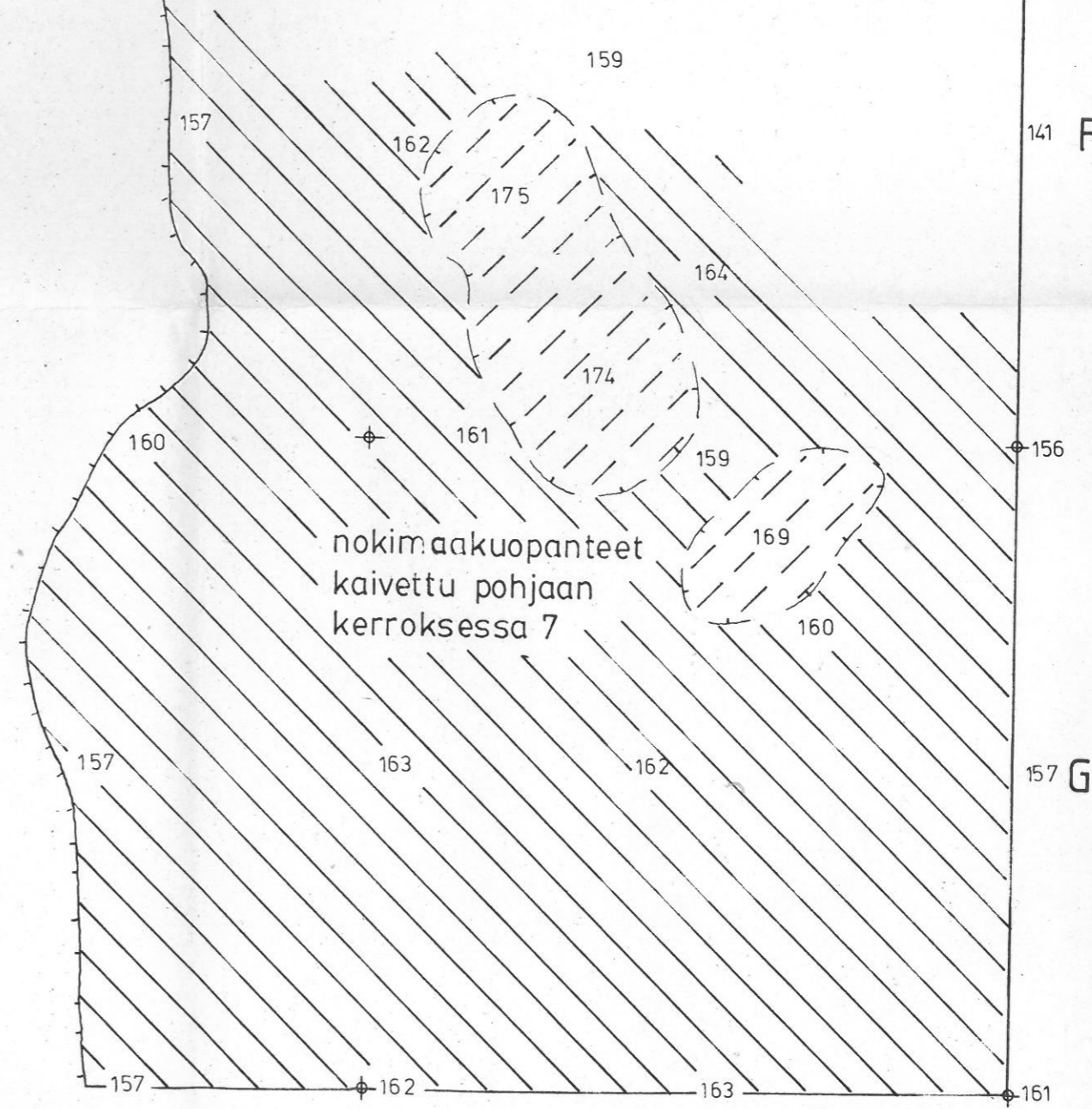
KP 37,33

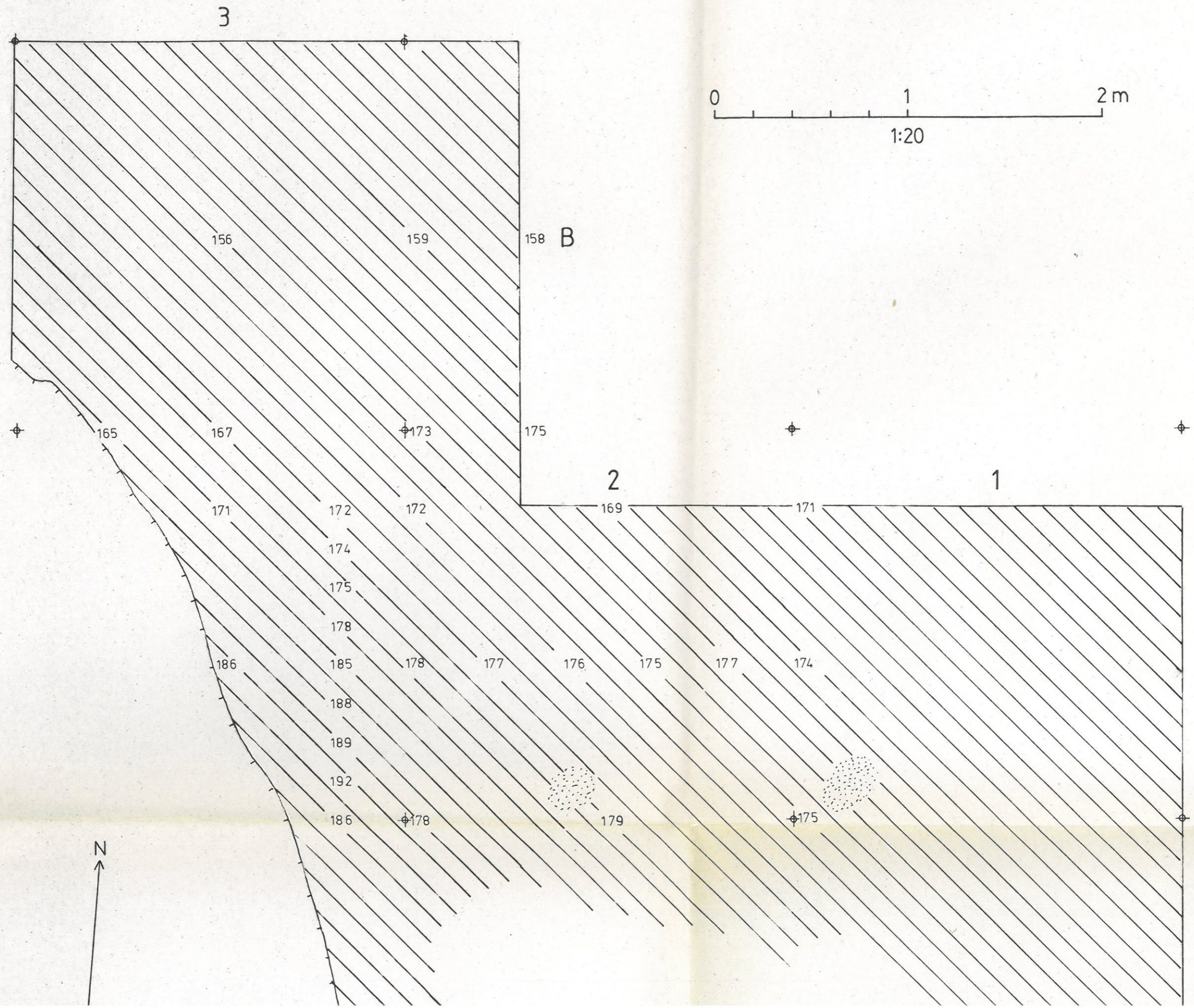
PL 233

- ▲ keramiikkaa (osa)
- ⋈ hiekkakuopan reuna
- likamaa / nokimaa
- puhdas hiekka
- savi

(savialue tasoissa 5 ja 6)

PUHTAAN HIEKAN SEKAINEN SAVI

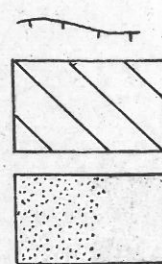

TURKU (MAARIA)
JÄKÄRLÄ 1981
taso 8

100 tason pohjaluku
⊕ paalu

KP 37,33
PL 233

hiekkakuopan reuna
puhdas hiekka
savi

(kaivausalueen keski- ja
eteläosa tasoissa 5-7)

PUHTAAN HIEKAN SEKAINEN SAVI

D

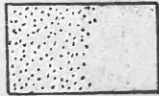
E

F

taso 8

100 tason pohjaluku
⊕ paalu

KP 37,33
PL 233

- hiekkakuopan reuna
- puhdas hiekka
- savi

(kaivausalueen keski- ja eteläosa tasoissa 5-7)

PUHTAAN HIEKAN SEKAINEN SAVI

